

Ola Hansson och Jens Peter Jacobsen

indlæg ved Dansk-Svensk Forfatterselskabs/Danskt-Svenskt Författarsällskaps symposium om Ola Hansson 10. april 2010

I de første år af min skoletid løb jeg, små drenge løber, til skole over havnen og op gennem byen. Der hvor havnepladsen skulle til at blive til en bygade, lå det lysthus hvori digteren Jens Peter Jacobsen sad 60-65 år tidligere og skrev på sin anden store roman, fortællingen om manden der skulle være digter, *Niels Lyhne*. Lige over for den lille stump have lå hans fars grossererforretning med bolig en trappe op, og et lille stykke op ad gaden op mod torvet huset hvor J.P. Jacobsen blev født. På den anden side af torvet gik en granittrappe op til kirkegården, og det første gravsted dér oppe var J.P. Jacobsens. Om eftermiddagen løb jeg så den modsatte vej: forbi gravstedet og fødehuset, forældrehjemmet og digterlysthuset.

Mine forældres og bedsteforældres venner var meget optaget af byens store søn og kunne fortælle meget om ham, og tidligt blev jeg fortrolig med en af de største danske digtere og hans værker.

En anekdote ved for øvrigt at berette at han ved et besøg i Malmø engang omkring tiden for hans debut, rejste sig op ved cafébordet, slog hånden i samme og bandede: "Jeg er fandengalemig digter."

Det ved historien godt; det er ikke sikkert at alle tilstedeværende er helt på det rene med at Jens Peter Jacobsen var og er digter. En anden beretning om at han var det, skyldes den mand der indså det som den første, en Brandes, ikke den alle har hørt om, men hans yngre bror der var forfatter og siden blev finansminister, Edvard Brandes. Han beretter om en aften Jacobsen læste et digt for ham og med hans ord: *hvor for første gang de sære og skønne Toner lød fra en Strængeleg, hvis Lige aldrig før var hørt i dansk Poesi* - det var det digt der begynder med ordene

Har du faret vild i dunkle Skove?

Kender du Pan?

Han debuterede med en novelle, *Mogens*, i 1872, udsendte de følgende år sine oversættelser af Charles Darwins hovedværker, romanerne *Fru Marie Grubbe* og *Niels Lyhne* samt en novellesamling, og året efter hans død udkom *Digte og Udkast* 1886. I antal bogsider et overkommeligt forfatterskab, i litterær kvalitet nyskabende for sin tid og for eftertiden derfor fuldt af betydning, for tyske digtere som Rilke og Stefan George, for en engelsk som James Joyce, for norske - og for svenske som Carl von Snoilsky, men måske i særdeleshed for Ola Hansson.

...i Köpenhamn låg det unga Sveriges verkliga högkvarter. (Henrik Schück). Det understreges med al ønskelig tydelighed af Ola Hansson i hans dejlige *Danska Bilder* - fra *Det förlovade landet* 1906 - hvor han i det første af billederne hylder

*Du blida, danska tunga,
som var min andes modersmål,
i veka år och unga
du gav mig väg och gav mig mål
och satte goda segel opp
på skutan min å mast och topp*

for til slut at erklære:

du gav mig livets rikedom.

Blandt de forfattere som i særlig grad bidrog til at Ola Hansson kunne se både sin vej og sit mål med sit forfatterskab, fremstår ved siden af litteraturvækkeren Georg Brandes stilskaberen J.P. Jacobsen. Ikke mindst med den storslåede programerklæring, Jacobsens sidste digt:

*Lys over Landet, -
det er det vi vil.*

I Hanssons forsvenskning lyder det (i *Danska Bilder 3*):

Ty: "vad vi vilja, är kring landet ljus!"

Normalt taler vi om oplysningstiden som en åndsstrømning i 1700-tallet, Voltaires og Holbergs tid, men det folkelige gennembruds tid i hele Norden med radikalisme, folkehøjskole- og arbejderbevægelse er i grunden den virkelige oplysningstid, fordi det er i perioden 1880-1930 folkeoplysningen trænger ud til folket - og gør det netop under det motto man lærte af J.P. Jacobsen: *Ty, vad vi vilja, är kring landet ljus.*

Der er vidnesbyrd fra Ola Hanssons pen om at det København, den Østergade han følte sig så stærkt knyttet til at han kunne skrive:

*På Östergade
min själ jag lade
uti din famn,
o Köpenhamn,*

det var den by han havde lært at elske gennem Jacobsens roman *Niels Lyhne* som udkom på dansk 1880 - på svensk først 1907 - men datidens mennesker kunne udmærket læse hinandens sprog. På de tider anmeldte dagbladene til og med dansk litteratur i Sverige, og Jacobsen stod i første række her, ikke mindst hos Strindberg. Der så til gengæld var det store lys i øjnene på 1880-tallets danske digtere, i særlig grad hos symbolisternes bannerfører Johannes Jørgensen.

Ola Hansson er et af de mere udtrykkelige eksempler på dansk litterær indflydelse på svensk digtekunst. Selv er han en af fornyerne i svensk lyrik, med formelle eksperimenter i versbygningen der virkelig peger fremad og langt op i 1900-tallets lyrik. Han er imidlertid ikke så radikal i sin lyrik som Jacobsen var det i sin, til gengæld fik Jacobsen stort set ingen efterfølgere i dansk poesi, som han i det hele taget ikke har haft nær samme indflydelse i dansk litteratur som han har haft i svensk (og tysk). Men Jacobsens lyrik har påvirket ham og gennem ham de efterfølgende lyrikere.

Den danske versforsker Jørgen Fafner har påpeget hvorledes de danske symbolisters metrik ikke er sangens, dvs. taktslagets, men stillelæsningens; det samme gælder for Ola Hanssons vers. Inspirationen er også den samme, den der kommer fra den franske symbolismes mester Charles Baudelaire.

Hvad han derimod helt umisforståeligt har fra J. P. Jacobsen, er to for Ola Hanssons digtning afgørende faktorer: stilen og idégrundlaget. Da jeg i Buda-Pest over for repræsentanter for litterære institutioner fra hele Europa for nylig skulle redegøre for idégrundlaget for den nyeste danske litteratur, måtte jeg fremhæve det særlige forhold der gøre sig gældende i skandinavisk litteratur, nemlig at vore digtere ud over den jødisk-kristne og den græsk-romerske mytologi også har fri adgang til en selvstændig nordisk tradition i Eddaens fortællinger om Odin, Tor og jætter. Men jeg kunne ikke lade være med også at påpege at Darwins lære om evolution og om kampen for tilværelsen har haft en meget stærk position som åndeligt grundlag for store dele af dansk, norsk og svensk digtekunst.

Her er Jacobsen den store banebrydende kraft: han oversatte Darwins værker til dansk, og hvad mere er, han brugte Darwins opdagelser som tolkningsgrundlag for sine litterære produktion. Novellen *Mogens* er en demonstration heraf, romanen *Fru Marie Grubbe* en dokumentation af selve evolutionen som en psykologisk virkende kraft i det enkelte menneske. Mindst er Jacobsen darwinist i sine digte, det er Ola Hansson til gengæld, og bl.a. har Louise Vinge fremhævet at hans digte direkte bygger på Jacobsens *Mogens* og dens tankegods, et digt som *Naturens urval* er et programdigt. Heri demonstrerer Hansson hvorledes plantens opvækst, blomstring og henvisnen, frøsætning og ny vækst *då våren bräcker*, genfindes i menneskelivet og i menneskehedens historie, han omdigter og udtolker i dette digt Jacobsen samme år, men ukendt for Hansson, samler i de to verslinjer:

*For alle gode Tanker de kan slet ikke dø,
Før endnu bedre Tanker er spired' af deres Frø.*

Helt ud formulerer Hansson det i det store mindedigtil til J.P. Jacobsen i samlingen *Notturmo*, et værk der efter fleres mening er det stærkeste bevis for Jacobsens indflydelse på svensk litteratur. Men igen må jeg hævde at det ikke er Jacobsens lyrik der øver denne indflydelse, for den kendte Hansson ikke, den blev ikke samlet og udgivet før 1886; bag *Notturmo* står helt åbenbart *Der burde have været Roser*, for den blev trykt i *Mogens og andre Noveller* i 1882, og den har Hansson læst. Det er også den jeg selv bearbejder i mit digt til J.P. Jacobsen i *Trolspejl og andre digte* 2008.

Og det er stilen fra denne novelle - i virkeligheden er det et digt, noget af den reneste poesi vi har på noget nordisk sprog - som går igen og igen i alt hvad Ola Hansson herefter skriver, også selv om han ikke altid kan fastholde den poetiske renhed, men forfalder til skal vi sige: mindre lyriske indfald som i de senere samlinger *Dikter på vers och prosa* og *Det förlovade landet?*

Søren Sørensen